

De SROI van sport en bewegen in Lelystad

Resultaten van een case study over de verhouding van kosten en opbrengsten

Onderzoek uitgevoerd in opdracht van Sportbedrijf Lelystad, in samenwerking met de gemeente Lelystad, juni 2019

> Opdracht en aanpak

Rebel en Mulier Instituut hebben in opdracht van Kenniscentrum Sport de Social Return On Investment (SROI) van sport en bewegen in Nederland zo goed mogelijk berekend. De SROI is een methode om alle maatschappelijke kosten en opbrengsten in kaart te brengen en tegen elkaar af te wegen. De SROI bevat alle effecten die ontstaan in de maatschappij doordat men sport en beweegt. Daarbij is geprobeerd zoveel mogelijk opbrengsten in financiële termen uit te drukken.

N.a.v. deze studie hebben Sportbedrijf Lelystad en de gemeente Lelystad aan Rebel en Mulier gevraagd om de SROI van sport en bewegen in Lelystad te schatten en waar mogelijk verklaren.

Een groot aantal databronnen is gebruikt voor het onderzoek, zoals een eerder [onderzoek van Ecorys](#). Een verantwoording van alle gebruikte bronnen en assumpties is terug te vinden in het [onderzoeksrapport dat voor Kenniscentrum Sport is opgesteld](#).

Landelijke trends...

Bevolkingssamenstelling: in NL stijgt het percentage mensen met een niet-westerse achtergrond, en ook de 'grijze druk' stijgt.

Individualisering: mensen sporten en bewegen steeds vaker individueel en/of ongeorganiseerd (hardlopen, fitness, wielrennen, etc.).

Inkomen en armoede: in NL als geheel is het gemiddeld besteedbare inkomen per huishouden ca. 41.900 euro. 6,6% van de huishoudens heeft ten minste 1 jaar lang een inkomen onder de lage-inkomensgrens.

Ruimtelijke ontwikkeling: bijna alle NL'se steden groeien rond historische kernen, daarbij niet rekening houdend met 'moderne' vervoersmiddelen.

...zichtbaar in Lelystad?

Lelystad kent op beide aspecten ook een stijgende trend. Bij 'grijze druk' is dit op lager niveau dan NL, bij inwoners met een niet-westerse achtergrond juist op een hoger niveau.

Relatief veel inwoners van Lelystad doen aan fitness, relatief weinig zijn lid van een vereniging. Andere individuele sporten (dan fitness) doen het minder goed.

Lelystad loopt hierop achter met een gemiddeld besteedbaar inkomen per huishouden van ca. 39.300 euro. 8,5% van de huishoudens heeft ten minste 1 jaar lang een inkomen onder de lage-inkomensgrens.

Lelystad heeft een uitzonderingspositie. De gemeente is als een "new town" ontworpen in de 20ste eeuw, rekening houdend met de auto als het centrale vervoersmiddel.

Sport, bewegen en gezondheid en welbevinden
(o.a. stimuleren sport- en beweegdeelname)

Vitale sportverenigingen (o.a. vervullen maatschappelijke functie en veilige omgeving)

Adequate sportvoorzieningen
(o.a. betaalbaarheid en duurzaamheid)

Kansen voor de stad (o.a. ontwikkeling tot watersportstad, place marketing)

Sport als integraal beleidsmiddel in Lelystad

> Observaties

De gemeentelijke uitgaven in Lelystad zijn niet eenvoudig in kaart te brengen. Dit komt door de specifieke institutionele constructie waarvoor in Lelystad is gekozen. De sportaccommodaties zijn in eigendom en beheer van het Sportbedrijf, een deelneming van de gemeente. Het Sportbedrijf voert ook een groot deel van het sportbeleid uit. Het Sportbedrijf ontvangt hiervoor een subsidie van de gemeente en heeft ook eigen inkomsten, bijvoorbeeld uit de verhuur van accommodaties – zowel aan verenigingen als aan commerciële

organisaties. In 2018 bedroeg de gemeentelijke bijdrage aan het Sportbedrijf 54% procent van de netto omzet (3.787.989 euro van 6.982.064 euro).

Lelystad is een voorbeeld van een "new town"; een stad die gepland is voordat er gebouwd werd. Kenmerkend voor dit soort steden is de autovriendelijkheid.

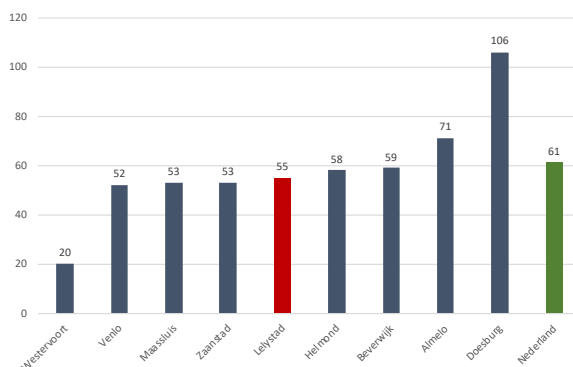
Tot 2017 was de subsidie voor het Sportbedrijf niet in de begrotingstitel sport (CBS IV3-staten 5.1, 5.2) van de gemeente opgenomen. Hierdoor geven de kosten die tot 2017 op deze titel zijn gemaakt, geen volledig en juist beeld van de werkelijkheid. Vanaf 2017 is de systematiek aangepast, en is de subsidie wel verantwoord in de begrotingstitel sport.

De gemeente Lelystad besteedt ca. 55 euro per inwoner aan sport. In Nederland is dit gemiddeld ca. 61 euro.* Ca. 55% van de gemeenten hebben hogere bestedingen per inwoner dan Lelystad.

Hieronder vergelijken we Lelystad met gemeenten die op drie factoren een vergelijkbaar profiel hebben: aandeel hoogopgeleiden, gemiddeld besteedbaar inkomen en aandeel inwoners met een niet-westerse migratieachtergrond.

Voor de berekening hebben we – in Lelystad, in de andere gemeenten en in Nederland als geheel – het aantal inwoners van 5 jaar en ouder meegenomen. Als we ook de groep 0-4 jarigen meenemen, komen de bestedingen per inwoner voor alle gemeenten en voor Nederland als geheel lager uit.

Gemiddelde uitgaven aan sport per inwoner, in euro's

Referentiegemeenten besteden gemiddeld 59 euro per inwoner en het *gewogen* gemiddelde – rekening houdend met de grootte van de gemeentes – van deze gemeenten bedraagt 57 euro. Ook zonder de "uitschieters" Westervoort en Doesburg blijft het gewogen gemiddelde 57 euro per inwoner.

Bij de conclusie dat de gemeentelijke bestedingen in Lelystad onder het gemiddelde zitten, hoort een kanttekening. De totale kosten die het Sportbedrijf maakt, zijn aanzienlijk hoger dan de gemeentelijke subsidie. De kosten worden ook gedekt door andere inkomsten. Denk aan inkomsten uit het gebruik van het zwembad (ca. 1,4 miljoen euro p.a.) en uit horeca

(ca. 600.000 euro per jaar). Dit zijn opbrengsten die niet in elke gemeente gebruikt worden ter dekking van de gemeentelijke sportbegroting. Met andere woorden: mogelijk is een hoger deel van de kosten van het Sportbedrijf toerekenbaar.

Maar aan de andere kant schrijft het Sportbedrijf als eigenaar van sportaccommodaties jaarlijks meer dan 700.000 euro af op de waarde van de activa. Dit zijn extra kosten die gemaakt worden; de afschrijvingen zijn bij andere gemeenten niet verantwoord op de begrotingstitel sport. Het bedrag van 55 euro per inwoner is vanuit deze optiek juist eerder een overdan een onderschatting.

* Uit de Monitor sportuitgaven gemeenten (Mulier Instituut) volgt dat in 2017 de gemiddelde bestedingen per inwoner ca. 59 euro bedroegen. Onze berekening komt dus iets hoger uit (ca. 61 euro), waarschijnlijk omdat in ons onderzoek niet is gecorrigeerd voor salariskosten van gemeenteambtenaren.

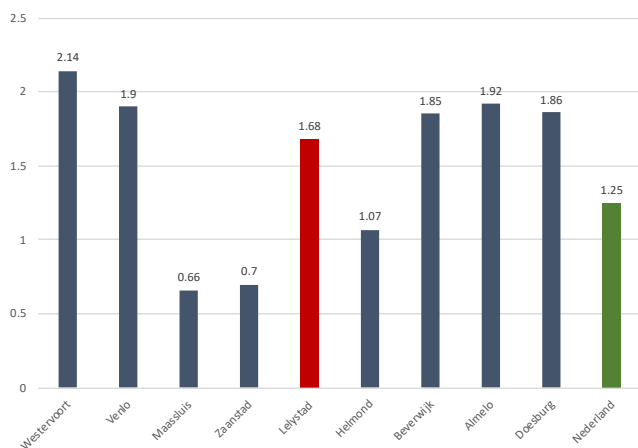

> Observaties

Binnen de toekomstvisie 'Lelystad Next Level' staan ambities rond onderwijs, werkgelegenheid en de aantrekkelijkheid van de stad centraal. Volgens de toekomstvisie liggen bezuinigingen op sport niet voor de hand. Daar staat tegenover dat er komende tijd ook niet méér in sport zal worden geïnvesteerd, een beslissing die vooral financieel is ingegeven. Het college van Lelystad stelt aan de Raad voor om tot en met 2022 voor continuïteit te kiezen.

Naast het faciliteren van de georganiseerde sport, krijgt bewegen een prominentere rol bij gezondheidspreventie en het stimuleren van een vitale leefstijl, wat past binnen het gemeentelijk sport- en beweegbeleid. Ook wordt in Lelystad sport en bewegen steeds vaker betrokken bij het realiseren van maatschappelijke doelstellingen in het sociale domein (sportinclusief beleid).

Fitnessvestigingen per 10.000 inwoners

Lelystad heeft vergeleken met het Nederlandse gemiddelde relatief veel fitnessvestigingen (1,68 vestigingen per 10.000 inwoners in Lelystad vs. 1,25 in Nederland). Dit geldt ook voor de meeste referentiegemeenten, met uitzondering van Helmond, Maassluis en Zaanstad.

Beweegvriendelijke omgeving

Gemeenten	KI BVO	Aantal sport- en speelplekken	Buitengebied	Dichtheid sportaccommodaties	Nabijheid	Sport-, speel- en bewegruimte
Lelystad	3.42	3.00	4.50	1.00	3.00	5.00
Venlo	2.83	2.50	3.50	2.00	4.00	2.67
Nederland	2.66	1.83	2.55	2.85	2.89	2.79
Almelo	2.61	4.00	1.00	1.00	4.33	3.67
Beverwijk	2.58	2.00	2.50	2.00	5.00	3.00
Doesburg	2.40	1.25	0.50	3.00	3.67	4.67
Helmond	2.26	2.25	2.00	1.00	4.33	2.33
Zaanstad	2.25	3.00	0.50	1.00	4.33	3.67
Westervoort	2.03	3.00	0.50	1.00	4.00	2.33
Maassluis	1.71	1.75	0.50	1.00	4.33	1.67

De gemeente Lelystad scoort hoog waar het gaat om de beweegvriendelijke omgeving.* Dit komt vooral door het buitengebied en door de aanwezige sport-, speel- en bewegruimte. De score is hoger dan bij alle referentiegemeenten en hoger dan in Nederland als geheel.

Wat betreft de dichtheid van accommodaties scoort Lelystad minder hoog dan de andere gemeentes. Dit is echter verklaarbaar: Lelystad is ruim opgezet. Zo heeft Lelystad 338 inwoners per km² en variëren de

referentiegemeenten tussen 814 en 3.836 inwoners per km².

Lelystad nodigt uit om te fietsen, zoals in recreatief als zakelijk verband, mede door een fietsnetwerk dat gescheiden is van het wegennetwerk. Hier zit een keerzijde aan: door de ruime opzet en de scheiding van fiets- en wegennetwerk nodigt de stad juist óók uit om de auto te gebruiken.

* Dichtheid = sportaccommodaties per 10.000 inwoners; nabijheid = gemiddelde afstand naar de meest nabijge voorziening; sport-, speel- en bewegruimte = oppervlaktes, overwegend in de openbare ruimte, die, hoewel daar niet of nauwelijks specifiek voor ingericht, toch gelegenheid bieden voor deze vormen van medegebruik.

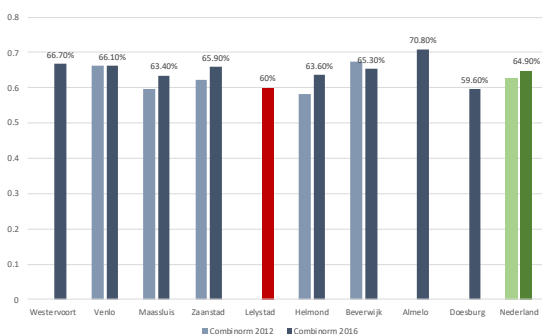
> Observaties

Het sport- en beweegbeleid van de gemeente zet in op breedtesport; het heeft daarbij niet tot doel om de beoefening van alle sporttakken te faciliteren en te stimuleren. Er wordt gestreefd naar het realiseren van een voorzieningenniveau

dat zoveel mogelijk inwoners in staat stelt om op het gewenste niveau te sporten en bewegen. De door de gemeente beoogde effecten per strategisch beleidsthema zijn onderstaand kort weergegeven.

- Sport, bewegen, gezondheid en welbevinden: toename aantal inwoners dat sport en beweegt.
- Adequate sportvoorzieningen: handhaving tevredenheid bij inwoners over sportvoorzieningen.
- Vitale sportverenigingen: verenigingen zijn toekomstbestendig en zijn actief extern georiënteerd.
- Kansen voor de stad: versterking imago vestigingsplaats en toeristisch-recreatieve bestemming.

Combinorm 2012 en 2016

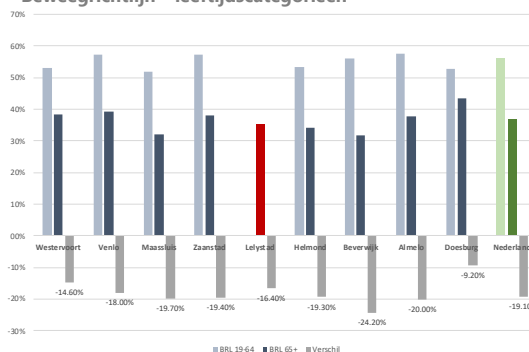

In 2012 en 2016 voldeed ongeveer 60% van de Lelystedelingen aan de combinorm.* Dit was minder dan het Nederlands gemiddelde (63% en 65%) en ook minder dan in de meeste referentiegemeenten. Ook is er in Lelystad geen stijging tussen 2012 en 2016 te zien, anders dan in de meeste gemeenten.

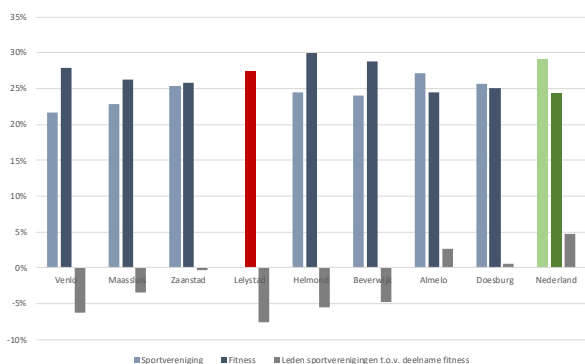
Hoewel Lelystad op de Beweegrichtlijn (evenals op de Combinorm) slechter "scoort" dan Nederland als geheel, lukt het in Lelystad relatief goed om sport- en beweeggedrag "vast te houden". De terugval tussen volwassenen en senioren bedraagt in Nederland ca. 19 procentpunten, in Lelystad is dit maar 16 procentpunten.

Het verschil wordt met name verklaard door een relatief laag percentage volwassenen in Lelystad dat aan de Beweegrichtlijn voldoet.

Beweegrichtlijn - leeftijdscategorieën

Leden sportverenigingen en fitness

In Lelystad én in vergelijkbare gemeenten valt op dat meer inwoners aan fitness doen dan lid zijn van een vereniging. In Nederland als geheel is dat omgekeerd. Van de vergeleken gemeenten is het beeld in Lelystad nog het meest duidelijk: er zijn 20% van de inwoners lid van een sportvereniging, en 27,5% doet aan fitness.

Dit patroon – meer inwoners doen aan fitness dan zijn lid van een vereniging – zien we in Nederland bij grofweg twee soorten gemeenten: ten eerste bij de relatief grote gemeenten, en ten tweede bij gemeenten met een relatief lage SES-score.

* De combinorm is hier als referentiepunt genomen omdat dit het beste de combinatie van enerzijds sporten en anderzijds bewegen vangt (data voor de beweegrichtlijn zijn er nog niet van 2012).

> Observaties

Werkgevers en inwoners profiteren het meest van een sportende en bewegende bevolking, door onder andere: minder ziektelast, hogere arbeidsproductiviteit en het opbouwen van

sociaal kapitaal. De gemeente investeert meer dan ze er direct uithaalt, maar heeft wel belang bij een gezonde en gelukkige bevolking.

Opbrengstentotaal per effect

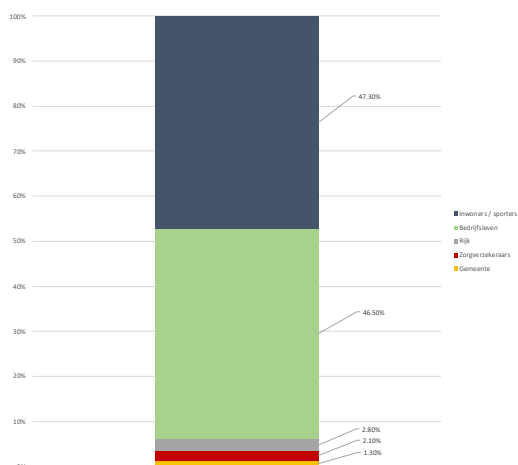
Het merendeel van de maatschappelijke opbrengsten door sport en bewegen (84%) ontstaat door een verlaging van ziekte en kwalen. Dat zorgt voor minder ziekteverzuim en zorgkosten, en voor een hogere levensverwachting en een hogere kwaliteit van leven. Een ander aanzienlijk effect van sport en bewegen is een verhoogde arbeidsproductiviteit.

Plezier hebben en het opdoen van sociaal kapitaal zijn niet in euro's gewaardeerd, maar ook zeer belangrijke effecten van sport en bewegen.

De opbrengsten van sport en bewegen komen voor het grootste deel terecht bij het bedrijfsleven (werkgevers die profiteren van minder ziekteverzuim en meer productiviteit) en bij de inwoners zelf.

De gemeente is wel een belangrijke bron voor investeringen in sport en bewegen maar profiteert hier in directe zin weinig van; het effect is vooral indirect, door een vergrote kans op vitalere en gelukkigere inwoners.

Opbrengstenverdeling per stakeholder

Opbouw effect 'zorgkosten' (referentie: Ecorys)

Aandoening	Zorgkosten totaal NL (x 1000 euro)	Prevalentie totaal NL (x1000)	Reductiekans - hoog	Reductiekans - laag
Beroerte	2259000	265	0.27	0.03
Borstkanker	696000	17	0.10	0.04
Coronaire hartziekten	2081000	793	0.10	0.04
Darmkanker	488000	13	0.50	0.04
Dementie	4758000	88	0.52	0.21
Depressie	1593000	623	0.56	0.21
Diabetes	1689000	1006	0.58	0.11
Osteoporose	257000	367	0.27	0.14

De besparing op zorgkosten is berekend door voor een meervoud aan aandoeningen (zoals: beroertes, diabetes, dementie, depressie, borstkanker, etc.) te nemen: i) de totale zorgkosten, ii) het totaal aantal

keer voorkomen van deze aandoeningen en iii) de verwachte afname van de kans van voorkomen door regelmatig te sporten en bewegen.

> Observaties

De SROI van sporten en bewegen in Lelystad is positief. De opbrengsten slaan voor een groot deel bij externe partijen neer. Dit kan ervoor pleiten om de bekostigingsbasis voor sport en bewegen verder te verbreden, zowel binnen de gemeentelijke begroting als daarbuiten.

De SROI van sport en bewegen in Lelystad ligt dichtbij het gemiddelde in Nederland, maar is lager dan in de meeste referentiegemeenten.

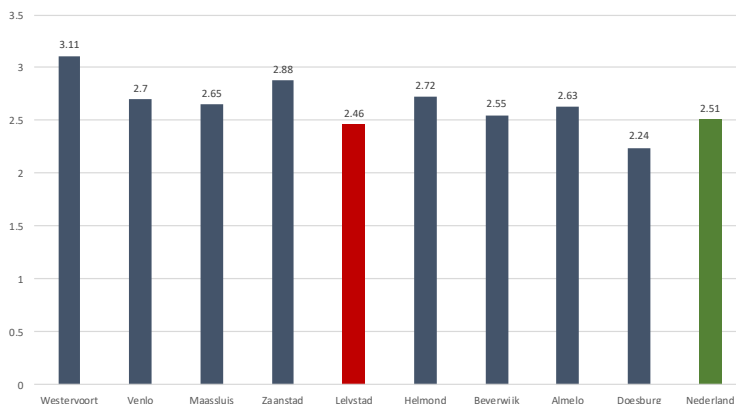
De gemeente geeft een relatief groot deel van haar budget uit aan accommodaties. Het zou interessant zijn om nader te onderzoeken of de effectiviteit van de gemeente in het bereiken van een groei van de sport- en beweegdeelname te verbeteren is door het flexibiliseren van het sportbudget en meer in te zetten op stimulering.

De SROI van sporten en bewegen voor de gemeente Lelystad wordt geschat op 1 : 2,46. Dit betekent dat de maatschappelijke opbrengsten 2,46 keer hoger zijn dan de investeringen die erin worden gedaan. Lelystad zit ongeveer op het niveau van de SROI van heel Nederland (2,51). De SROI van referentiegemeenten schommelt tussen de 2,24 en 3,11.

De SROI van deze gemeenten houdt grosso modo

omgekeerd verband met de gemeentelijke bestedingen per inwoner (hoe lager de bestedingen, hoe hoger de SROI). De gemeentelijke bestedingen in Lelystad zijn lager dan het gemiddelde van de referentiegemeenten (zie eerder), dus dat kan geen verklaring zijn voor het feit dat de SROI van Lelystad onder het gemiddelde ligt. Die verklaring moet vooral gezocht worden in de relatief lage sport- en beweegparticipatie in Lelystad ten opzichte van de referentiegemeenten.

SROI van geselecteerde gemeenten

Hoewel Lelystad vrij veel fitnessvestigingen en een beweegvriendelijke omgeving kent, is de sport- en beweegdeelname onder het gemiddelde (zie eerder). Dat kan impliceren dat er vooral winst te behalen is met het investeren in meer 'orgware' en niet zozeer in meer 'hardware'. De sportinfrastructuur is ogenschijnlijk niet de bottleneck.

Het is daarom interessant om te onderzoeken wat de

mogelijkheden en gevolgen zijn van het verder flexibiliseren van het sportbudget en het meer inzetten op sportstimulering. Dit kan bijvoorbeeld gerealiseerd worden door sportactiviteiten in de wijk aan te bieden en door partnerships met marktpartijen te vormen, zoals fitnessaanbieders en hardlooptroepen. Denk hierbij ook aan mogelijkheden zoals combilidmaatschappen tussen fitnessorganisaties en sportverenigingen.

> Observaties

De SROI van sport en bewegen in Lelystad is voor een belangrijk deel afhankelijk van het niveau van de sport- en beweegdeelname in de gemeente. Daarbij zien we twee belangrijke aandachtspunten. In de eerste plaats blijkt uit onderzoek van het Cluster Onderzoek en Statistiek van de gemeente dat 57% van de Lelystedelingen die niet sporten zeggen dat wel te willen doen. Dit is een voorzichtige indicatie

voor een potentiële groei van het niveau van de sport- en beweegdeelname. In de tweede plaats vormt de leeftijdsopbouw van de bevolking een belangrijke determinant. Omdat de vergrijzing in Lelystad in de toekomst zich nadrukkelijker manifesteert dan in Flevoland en Nederland is wellicht het behoud van het deelnameniveau - in plaats van een stijging daarvan – al een prestatie van formaat.

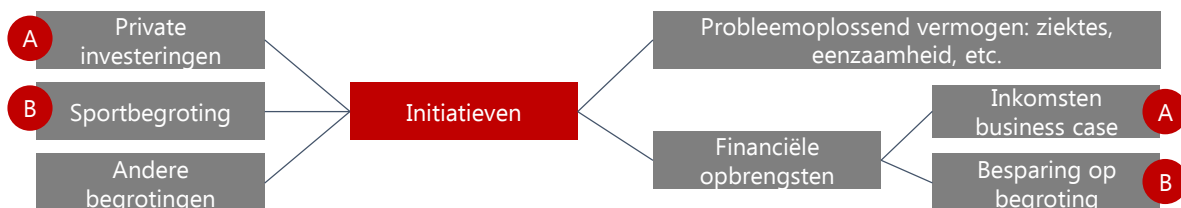
Gemiddelde uitgaven aan sport per inwoner, in euro's

	Leeftijd	0 tot 30 jaar	30 tot 50 jaar	50 jaar en ouder
2020	Nederland	35	25	41
	Flevoland	38	27	36
	Lelystad	35	26	38
2025	Nederland	34	24	42
	Flevoland	36	26	38
	Lelystad	34	25	41
2030	Nederland	33	24	42
	Flevoland	35	26	39
	Lelystad	32	24	44
2035	Nederland	33	25	43
	Flevoland	35	26	40
	Lelystad	31	24	45

In 2020 is 38% van de inwoners van de gemeente Lelystad volgens de bevolkingsprognose van het CBS 50 jaar of ouder. Dat aandeel is hoger dan in Flevoland (36%), maar ligt onder het niveau van Nederland (41%).

In 2035 is het beeld volgens de CBS-prognose anders: het aandeel 50-plussers onder Lelystedelingen (45%) is op dat moment hoger dan in de provincie (40%) en dan het gemiddelde in Nederland (43%).

Sport als interventie op andere beleidsterreinen – hoe werkt dit eigenlijk?

De beleidsinzet op sport en bewegen kan ook op andere beleidsterreinen positieve effecten hebben. Een voorbeeld hiervoor is het voorkomen van ziektes, wat tot lagere kosten in het sociale domein leidt.

Hierbij kan echter een probleem ontstaan indien de financiële verhoudingen in onevenwicht zijn. Zo moet uiteindelijk elke interventie financieel sluitend zijn, hetzij door private investeringen, hetzij door subsidies vanuit de sportbegroting, hetzij door subsidies vanuit andere begrotingen. Er kan een situatie ontstaan waarbij de inkomsten vanuit de interventie – vanuit lidmaatschappen, sponsoring, cursusaanbod, etc. –

onvoldoende zijn om de private business case rond te krijgen (A). Tegelijkertijd ontstaan financiële baten meestal niet op de sportbegroting (B). Zo is er zowel vanuit private partijen als ook vanuit sportbeleid een onvoldoende financiële prikkel om in de interventie te investeren. Waar de prikkel wel ligt – bij andere beleidsdomeinen – is er echter geen inhoudelijke verantwoordelijkheid voor de investering.

Het resultaat is een, vanuit maatschappelijk oogpunt, onderinvestering en onbenutte kansen waar het gaat om het probleemoplossende vermogen van sport en bewegen.